

КОУЧІНГ В ОСВІТНЬОМУ КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

COACHING IN THE EDUCATIONAL CONTEXT OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF VOCATIONAL TRAINING

Сучасна освіта ставить нові задачі, пов'язані не тільки з навчанням, але і з розвитком нових компетентностей. В перехідні епохи, для яких характерні глибокі системні зміни, суспільство висуває системні вищі професійної освіти запит на розвиток вільної, відповідальної, комунікативно активної особистості, яка усвідомлює право вибору і вміє цей вибір здійснювати, діє свідомо і відповідально. Якість модернізації сучасної вищої освіти багато в чому залежить від характеру впровадження інноваційних процесів і визначається особливостями такої інновації, інноваційним потенціалом середовища і педагогічного колективу. За таких умов педагог зобов'язаний знаходити, опановувати і адаптувати нові знання, щоб потім навчити цьому своїх учнів. У свою чергу, здобувачі освіти повинні сприймати ці знання активно, інакше у них не сформується навички самоосвіти, які на сьогоднішній день сприймається чи не єдиною стійкою особистісною конкурентною перевагою. В реалізації цих завдань значну допомогу може надавати використання коучінгу або деяких його елементів. Коучінг має бінарну основу: його можна розглядати як метод навчання/виховання, а також як інноваційну технологію. Коучінг як метод – це спосіб роботи з учнями, який розкриває унікальні особливості людини; метод коучінгу не вчить, а допомагає навчатися, якісно керувати власним розвитком та саморозвитком.

Як технологія навчання коучінг сприяє оптимізації освітнього процесу за допомогою досягнення мети з мінімальними витратами часу; синтезу результатів, отриманих у суміжних науках: науковості і відтворюваності процесу навчання та його результатів. Коучінг – це інноваційна технологія допомоги у навчанні, тому сучасний педагог повинен бути ще і тренер-коучем, який активізує генерацію ідей здобувачів відносно пошуків вирішення складних задач, досягнення мети, планування та організації саморозвитку. Саме ці поняття аналізуються у статті, присвяченій розгляду ролі та місця коучінгу як інтерактивної технології в освіті.

Накопичений досвід використання інноваційних технологій навчання в професійній освіті, зокрема коучінгові технології, дає підстави стверджувати, що коучінг порівняно з традиційним навчанням має суттєві переваги, до яких можна віднести: поліпшення продуктивності діяльності; швидке навчання, що приносить радість задоволення; встановлення гарних сприятливих умов спілкування; виявлення талантів та лідерів групи; сприяння самостійності; спрямованість у майбутнє.

З точки зору освітніх технологій коучінг, безумовно, належить до інтерактивних технологій навчання. Саме тому освітній процес, який відповідає сучасним умовам та викликам, має бути сфокусованим на рецепієнтах, тобто саме на тих, хто навчається. При цьому роль викладача дедалі більш

схожа на ту, що відіграє тренер або консультант, та полягає у тому, щоб скеровувати здобувачів, одночасно розкриваючи і використовуючи при цьому їхній власний внутрішній потенціал.

Ключові слова: коучінг, менторинг, інтерактивні технології.

Modern education poses new tasks related not only to learning, but also to the development of new competencies. In times of transition, which are characterized by sweeping changes, society puts forward a request to the system of higher professional education for the development of a free, responsible, communicatively active individual who is aware of the right to choose and knows how to make this choice, acts consciously and responsibly. The quality of modernization of modern higher education largely depends on the nature of the implementation of innovative processes and is determined by the features of such innovation, the innovative potential of the environment and the teaching staff. Under such conditions, the teacher is obliged to find, master and adapt new knowledge in order to then teach it to his students. In turn, those seeking education must actively perceive this knowledge, otherwise they will not develop the skills of self-education, which today is perceived as almost the only sustainable personal competitive advantage.

The use of coaching or some of its elements can provide significant help in the implementation of these tasks. Coaching has a binary basis: it can be seen as a method of learning/education and also as an innovative technology. Coaching as a method is a way of working with students that reveals the unique features of a person; the coaching method does not teach, but helps to learn, to qualitatively manage one's own development and self-development.

Taken as a learning technology, coaching contributes to the optimization of the educational process by achieving the goal with minimal expenditure of time: synthesis of results obtained in related sciences: scientificity and reproducibility of the learning process and its results. Coaching is an innovative technology to assist in learning, therefore a modern teacher should also be a trainer-coach who activates the generation of ideas of achievers regarding the search for solving complex problems, achieving goals, planning and organizing self-development. These very concepts are analyzed in the present article devoted to the consideration of the role and place of coaching as an interactive technology in education.

Own experience of using innovative learning technologies in professional education, in particular coaching technology, gives reason to claim that coaching compared to traditional learning has significant advantages, which can be attributed to: improvement of activity productivity; fast learning that brings joy of satisfaction; establishment of good favorable conditions of communication; identification of talents and leaders of the group; promoting independence; orientation to the future.

The accumulated to date experience of using innovative learning technologies in professional

УДК 37.08

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.1.20>

Бахтіярова Х.Ш.,
канд. пед. наук, доцент,
професор кафедри філософії
та педагогіки
Національного транспортного
університету

education, in particular coaching technology, gives reason to claim that coaching compared to traditional learning has significant advantages, which can be attributed to: improvement of activity productivity; fast learning that brings joy of satisfaction; establishment of good favorable conditions of communication; identification of talents and leaders of the group; promoting independence; orientation to the future. From the point of view of educational technologies, coaching certainly belongs to interactive

learning technologies. That is why the educational process, which corresponds to modern conditions and challenges, should be focused on the recipients, that is, on those who study. At the same time, the role of the teacher is more and more similar to that played by a coach or consultant, and consists in guiding the achievers, while simultaneously revealing and using their own inner potential.

Key words: coaching, mentoring, interactive technologies.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Поява нових освітніх стандартів та директивних документів МОН України (Наказ «Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти» № 776 від 16.07.2018 р.; Наказ України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» № 1460 від 21.11.2019 р.; Наказ «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) для другого (магістерського) рівня вищої освіти» № 1435 від 18.11.2019 р.; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року» № 419-р від 12 червня 2019 р.) потребує суттєвої зміни самої концепції підготовки майбутнього педагога професійного навчання.

Істотні зміни при цьому торкнулися саме психолого-педагогічної, а відтак і методичної складової процесу підготовки майбутнього педагога. Найбільш релевантним підходом для формування професійних компетенцій, що пред'являються до сучасного викладача фахових інженерних дисциплін, на наш погляд, є коучинговий підхід у навчанні, який, як зазначає І.М. Дичківська, є «одним із найефективніших особистісно-орієнтованих підходів гуманістичної парадигми освіти» [1].

Цікава сама етимологія слова «коучінг», яке має угорське походження і широко стало вживатися в Англії у XIVст. У перекладі воно позначало віз, карету. У цьому проглядається і змістовне тлумачення терміну коучінг як «те, що швидко рухається й терміново досягає мети». Пізніше цим терміном ще називали репетиторів, спортивних тренерів, консультантів, інструкторів, тобто фахівців певної галузі, що допомагають у досконаленні фаху.

«Коучінг – це розкриття потенціалу людини з метою максимального підвищення його ефективності. Коучінг не навчає, а допомагає навчитися» – так визначає сутність коучінгу засновник цієї технології Тімоті Голві, який в описі коучінгу виділяв три основних принципи: 1) партнерство; 2) розкриття потенціалу; 3) результат діяльності(в різних її видах) [8].

З 80-х років ХХ коучінг був офіційно визнаний у бізнесі. Сьогодні існує більш ніж 500 видів коучінгу, починаючи з VIP-коучінгу і закінчуючи соціальною роботою. Як окрема професія коуча сформувалася на початку 90-их років ХХ ст. у США і офіційно визнана у 2021 році завдяки Міжнародній Федерації Коучів.

У дискурс української освітньої системи це поняття увійшло як технологія, яка сприяє підвищенню результативності навчання, максимально швидко досягненню мети шляхом активізації здібностей, досконалості мистецтва спілкування в площині учень-викладач, формуванню професійної компетентності, «м'яких» (soft-skills) і «твердих» (hard-skills) навичок.

Аналіз останніх досліджень. Результати аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених свідчать про те, що у вищій професійній освіті нагромаджено певний досвід використання інструментів коучінгу. [1-10.]. Окремим питанням його застосування у роботі зі здобувачами освіти присвячено статті Дичківської І.М., Кошечко Н.В., Комар О.А., Пометун О.І., Пироженко О.В., Романова С.М. та ін. [1-5].

На Заході проблемою коучінгу в контексті освіти на сучасному етапі займаються як окремі дослідники-практики – А. Браун, Т. Голві, Дж. Джеймсон, К. Колетт, так і соціальні інституції – як, наприклад, Національний Коледж Шкільного Лідерства Великобританії (The National College for Leadership of Schools and Children's Services) та Лондонський Міський Інститут Профспілок (The City and Guilds of London Institute). [6-10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження наукових праць свідчить про потребу вивчення сутності інноваційних технологій навчання, зокрема коучінгу як інтерактивної технології в педагогічній діяльності майбутнього інженера-педагога.

Мета статті полягає у дослідженні практичного використання складових коучингового навчання в діяльності педагога професійного навчання, уміння генерувати креативні рішення здобувачів, коли виникають нові цілі мотивувати їх до пошуку оригінальних шляхів досягнення мети.

Виклад основного матеріалу. В основі коуч-підходу в освіті – вміння викладача формулювати важливі професійні питання в привабливій формі,

які змушують здобувачів замислитися, шукати правильні, а іноді й креативні рішення, стимулюють до творчості. В узагальненому вигляді застосування коучінгового підходу в освіті передбачає діалоговий характер наукового спілкування у форматі чотирьох етапів проектування (Натхнення – Впровадження – Прихильність – Завершення) та чотирьох питань планування та реалізації навчальної діяльності, звернених до суб'єктної позиції здобувача освіти: (Чого ти прагнеш (хочеш)? Що стане найкращим результатом? Чому тобі це важливо? Що робитимеш?) За допомогою таких спонтанних практичних під час заняття запитань здобувачі мусять, насамперед, підвищити власну працездатність, а не зупинятися на створенні тільки теоретичних обґрунтувань. Тому важливим аспектом є попередній практичний досвід тих, хто навчається, адже саме він повинен стати тією базою, що уможливорює професійне зростання.

В таких умовах саме коучінг дає педагогу можливість експериментувати з новими навчальними стратегіями; спрямовувати дії тих, хто навчається, уважно відслідковувати природній розвиток подій з подальшим його коригуванням. При цьому створення довірчих відносин за допомогою застосування психологічних технік (приєднання; тони голосу; глибинне слухання та ін.), застосування спеціальних технік, що забезпечують візуалізацію цілей, виявлення цінностей, моделювання внутрішнього стану та рефлексії задоволеності (колесо балансу; шкалування; лінія часу; декартові координати та ін.) актуалізує внутрішні ресурси особистості здобувача освіти і супроводжує його в процесі розвитку за самостійно знайденими на цьому шляху рішеннями та допомагає спланувати їхнє досягнення, пізнати себе та свій потенціал.

В узагальненому вигляді до переваг застосування коучінгу можна віднести: поліпшення продуктивності діяльності; швидке навчання, що приносить радість задоволення; встановлення гарних сприятливих умов спілкування; виявлення талантів та лідерів групи; сприяння самостійності; спрямованість у майбутнє.

Власна практика використання коуч-підходу у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання дає гарні результати. В рамках використання принципів коучінгу нами проводяться індивідуальні коуч-сесії для здобувачів, спрямовані на формування мотивації успішного навчання та усвідомленого підходу до оволодіння професією інженера-педагога; супровід в ефективній роботі над навчальними, науковими та соціально-значущими проектами; моделювання індивідуальної траєкторії навчання, саморозвитку та планування кар'єри.

Перед вивченням нового курсу після вступної лекції здобувачам пропонується поміркувати та написати есе, орієнтуючись на такі питання:

– який найкращий результат я чекаю від вивчення цього курсу?

– відповіді, на які питання хочу знайти, чому навчитися?

– чому вивчення цього курсу важливе для мене особисто та для мого майбутнього фаху-педагог професійного навчання?

Ці есе аналізуються і потім, під час занять, до змісту курсу включається матеріал за запитам студентів, особливо в рамках обговорення на семінарських і практичних заняттях.

Після закінчення вивчення курсу ці есе повертаються студентам з метою порівняльної оцінки з отриманим результатом, визначення ступеня задоволеності своїх очікувань та реально отриманої користі.

Найактивніше коучінговий підхід використовується нами під час педагогічної практики, яку здобувачі проводять у закладах фахової передвищої освіти. Вже на настановчій конференції перед її початком ми пропонуємо здобувачам одну з коучінгових технік, що дозволяє усвідомити та візуалізувати свою успішну модель професійного розвитку, а саме образи «Я – успішний викладач!» і «Урок моєї мрії!». При цьому здобувачі освіти, виконуючи цю роботу індивідуально, наповнюють створені образи особистісним змістом, оцінюють вже наявні для цього способу ресурси і бачать свої «точки зростання». Ці техніки істотно підвищують ступінь усвідомленості та мотивації майбутньої педагогічної діяльності, дозволяють визначити конкретні дії підвищення її ефективності.

У процесі планування уроків і позакласних заходів проводяться індивідуальні та групові коуч-сесії для студентів за запитам, що у них виникають. Зворотний зв'язок під час обговорення уроків також дається у коучінговому форматі. Цьому сприяють такі питання: Що ти хотів зробити на цьому уроці? Що вийшло насправді? Що особливо добре вдалось? Що зробив би інакше? Як тобі це вдалося і що сприяло отриманому результату? При цьому акцент робиться на закріплення одержаного позитивного результату, а невдалі моменти розглядаються як цінний досвід для подальшого професійного розвитку та цілеспрямованої роботи над цим.

Коучінговий підхід використовується нами і під час підсумкової конференції за результатами педпрактики. В анкеті зворотний зв'язок активно використовуються відкриті питання, зокрема з елементами шкалування. Наведемо деякі з них:

– Які Ваші особисті якості та професійні вміння допомагали Вам у роботі викладача фахових дисциплін в галузі транспорту?

– Що Вам ще хотілося б розвинути для вдосконалення своєї підготовки до професії майбутнього викладача

– На скільки Ви задоволені результатом своєї діяльності під час педпрактики? (-10: абсолютно

незадоволений; 0: байдужий; 10: абсолютно задоволений)

– Чому корисному Вас навчила ця педагогічна практика?

– На скільки Ви відчували себе педагогом професійного навчання під час педагогічної практики? (-10: абсолютно не моє; 0: байдужий; 10: це моя місія)

– Що б Ви зараз зробили інакше, якби знову повернулися до роботи в коледжі?

– Що Вам найбільше сподобалося під час роботи у коледжі?

– Що Вам удалося в діяльності викладача інженерної дисципліни найкраще?

– Які почуття ви при цьому відчували, що відчували?

– Чому саме

– У яких ролях Вам хотілося б реалізувати себе в освіті і наскільки?

Відповіді на подібні питання сприяють більш усвідомленому оволодінню професією, набуття особистісних смислів свого навчання, формування розуміння його особистісної та суспільної значущості. В результаті здобувач стає активним учасником освітнього процесу зі внутрішньою навчально-пізнавальною мотивацією та відповідальністю, а отриманий ним досвід роботи в коучинговому форматі може бути використаний у процесі власної педагогічної діяльності.

Феномен «коучинг» у роботі з майбутніми педагогами професійного навчання надає можливість оцінити, наскільки сформовані у здобувачів ті результати, що є важливими саме до них. Коуч фіксує розвиток особистісних якостей, про які більшість здобувачів або взагалі не здогадується, або здогадується, але не використовує як основу для подальшого розвитку.

Таким чином, коучинг як інноваційна технологія навчання створює умови для розвитку особистості, здатної до реалізації своїх потенційних можливостей, прийняття від повідальних рішень у майбутній професійній діяльності.

Висновки. Як феномен освітніх технологій коучинг, безперечно, належить до новітніх інтерактивних технологій навчання. З метою відповідності сучасним вимогам та викликам сучасний освітній процес має бути сфокусованим безпосередньо на реципієнтах, тобто на тих, хто здобуває освіту. При такому підході дещо змінюється як роль викладача – від традиційного ментора-наставника до дедалі більшого уособлення тренера або консультанта – так і його функціонал, що знаходить

всій вияв у скеровуванні здобувачів, розкриваючи і використовуючи при цьому їхній власний внутрішній потенціал. Перспектива подальших досліджень полягає в усвідомленні та вивченні змісту коучінга як такого, що формує суб'єкта, здатного мислити та використовувати свій інтелектуальний та особистісний потенціал самостійно.

ПОДЯКИ

Результати, викладені у статті, було отримано в рамках міжнародного Erasmus+: KA2 CBHE проекту «New mechanisms of partnership-based governance and standardization of vocational teacher education in Ukraine (PAGOSTE)» (609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-CBHE-SP).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академкнига, 2004. 351 с.
2. Кошечко Н. В. Інноваційні технології навчання студентів з педагогічної конфліктології. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка»*. 2018. Т. 1, № 7. С. 31–36.
3. Романова С. М. Коучинг як нова технологія в професійній освіті. URL: <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/2145/2136> (дата звернення: 20.01.2023).
4. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх вчителів початкової школи до застосування інтерактивної технології : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Черкас. нац. ун-т імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2011. URL: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/> (дата звернення: 20.01.2023).
5. Пометун О. І., Пирожено Л. В. Сучасний урок : інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник. Київ : А.С.К., 2004. URL: http://pedagogika.ucoz.ua/knygy/Suchasnyj_urok.pdf (дата звернення: 20.01.2023).
6. Уитмор Дж. Коучинг высокой эффективности : новый стиль менеджмента. Развитие людей, высокая эффективность: [пер. с англ.]. Москва : Международная академия корпоративного управления и бизнеса, 2005. 168 с.
7. Аткинсон М., Чойс Р. Т. Наука и искусство коучинга: внутренняя динамика : пер. с англ. Киев : Companion Group, 2009. 208 с.
8. Голви Т. Максимальная самореализация : работа как внутренняя игра : пер. с англ. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2007. 263, [1] с.
9. Кови С. Р. Семь навыков высокоэффективных людей : мощные инструменты развития личности / пер. с англ. О. Кириченко. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2006. 374 с.
10. Дауни М. Эффективный коучинг : уроки коуча для коучей / пер. с англ. Е. Гладкова. Москва : Добрая книга, 2008. 288 с.